

4. Озерський Ю.Г. Що таке сталий розвиток / Ю.Г. Озерський, О.Л. Попов, С.Г. Краснокутський, С.В. Артюр // ЕкоДонбас. – М.-Донецьк, 2006. – 14 с.

5. Декларація та план виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку. Йоганнесбург. Південна Африка. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К.: Вид-во ПРООН/МПВСР, 2007. – С. 14-15.

6. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25.06.1991 р., № 1264-ХІІ.

7. Національна доповідь України про стан виконання положень "Порядку денного на ХХІ століття" за десятирічний період (1992-2001 рр.) / Український ін-т досліджень навколишнього середовища і ресурсів. – К., 2001. – 51 с.

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року" від 17 жовтня 2007 р., № 880-р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/880>.

9. Декало С.А. Концепція сталого розвитку України / С.А. Декало, С.В. Лапковський // Europejska nauka XXI powieka – 2011 : mater. VII Miedzynar. nauk.-prakt. konf. – Ser.: Ekonomiczne nauki. – Przemysl : Wyd-wo "Nauka i studia". – 2011. – Vol. 8. – S. 39-42.

Палана Н.В. Внедрение Концепции устойчивого развития в Украине

Рассмотрена Концепция сбалансированного устойчивого развития, ее внедрение на территории Украины, а также приведен ряд официальных документов, учреждений и организаций, которые способствуют решению проблем регионального и государственного масштаба. Кроме этого, приведены данные Государственного Комитета статистики, подтверждающие необходимость сбалансированного развития государства, которое включает экологическую безопасность, экономическую стабильность и социальное благополучие.

Ключевые слова: устойчивое развитие, национальная стратегия, экологическая безопасность, рыночная экономика.

Palapa N.V. Introduction of sustainable development's concept in Ukraine

raïne

Introduction of sustainable development's concept on the territory of Ukraine is presented. The official documents, institutions and organizations that contribute to the solution of problems of regional and national importance are showed. Also the data of the State Committee of Statistics as to ecological situation in Ukraine are provided. They confirm the need for balanced development of the country, which consists of environmental security, economic stability and social welfare.

Keywords: sustainable development, national strategy, environment, market economy.

УДК 330.101.541

Доц. Н.Я. Скірка, канд. екон. наук –

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРІЇ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО СТРУКТУРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Досліджено економічні функції держави, а також інструменти державного впливу на структурне регулювання національної економіки. Визначено основні напрями державного структурного регулювання і його об'єкти. Запропоновано модель механізму державного структурного регулювання економіки та проаналізовано її національні особливості.

Ключові слова: держава, державне регулювання, структурне регулювання, механізм.

Постановка проблеми. Уповільнення темпів економічного розвитку впродовж останніх років та недостатній рівень якісних характеристик основ-

них макроекономічних показників дають змогу зробити висновок про відсутність принципу оптимальності в структурі економіки України. Причини цього частково сформовані ще під час перебування України у складі Радянського Союзу. Проте більшість чинників виникли вже після початку трансформаційних змін. Основна роль у формуванні оптимальної та ефективної структури економіки країни належить механізму державного регуляторного впливу. Чітке визначення об'єкта державного регулювання та своєчасне застосування особливих інструментів фінансового, податкового, грошово-кредитного та соціального характеру забезпечує не тільки стабілізацію економічної ситуації в країні, а й виступає потужним чинником стимулювання економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і світовій економічній літературі набуто значного досвіду дослідження теоретичних засади державного регулювання економічного розвитку та формування ефективних структурних пропорцій. Основу для написання цієї статті становлять праці вчених Г.І. Башнянина, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, С.Д. Дзюбика, О.В. Дзюблока, С.О. Корабліна, М.І. Крупка, І. Лукінова, С.В. Львовичкіна, І.О. Лютого, І.Р. Михасюка, С.М. Панчишин, С.К. Реверчук та ін.

Мета дослідження – узагальнення теоретичних положень функціонування механізму державного структурного регулювання національної економіки.

Виклад основних результатів дослідження. Активна участь держави в формуванні господарських відносин та функціонуванні ринкової економіки є основною характеристикою сучасного типу суспільно-економічних відносин. Держава виконує політичні, соціальні, міжнародні та економічні функції, механізм здійснення яких і визначає модель змішаної економіки країни. Економічні функції держави полягають у створенні передумов, необхідних для ефективної економічної діяльності суспільства. Серед вагомих економічних функцій, що виконуються за допомогою інструментів державного впливу, в економічній літературі виділяють [3, с.104]:

- створення та розвиток правової бази (юридичних та законодавчих інструментів управління економікою);
- захист та стимулювання системи конкуренції;
- перерозподіл доходів та багатства;
- стимулювання структурного оновлення економіки;
- стабілізацію економіки та контроль за рівнем зайнятості та інфляції, а також стимулювання економічного зростання.

Досить часто ці функції об'єднуються в три глобальні:

- *законодавчу* – це розроблення системи економічних, соціальних та організаційно-господарських законів та підзаконних актів, що створюють умови для високої ефективності функціонування ринкової економіки;
- *регуляторну* – полягає в активній участі держави у вирішенні поточних проблем економічного розвитку країни та стимулюванні її економічного зростання;
- *розподільчу* – пов'язана, з одного боку, з досягненням більш справедливого розподілу доходів у суспільстві, з іншого, з ефективнішим розподілом економічних ресурсів та результатів праці у ринковій економіці.

Ефективність та результативність виконання цих функцій державою, насамперед, залежить від формування оптимального механізму державного регуляторного впливу. Механізм державного регулювання ринкової економіки може бути визначено як сукупність способів, заходів та методів організації економічних відносин, що застосовуються державою для стабілізації економічної та соціальної ситуації в країні, а також формування факторів, що забезпечують покращення кількісних та якісних характеристик економічного зростання [1, с. 12]. Ця сукупність заходів повинна формуватися з урахуванням певних принципів:

- системність та комплексність (механізм державного регулювання ринкової економіки повинен бути комплексом однаково спрямованих заходів, що забезпечують досягнення основної мети державного регуляторного впливу, як в короткотерміновому, так і довготерміновому періодах);
- взаємоузгодженість (інструменти, що використовуються державою в різних формах її регуляторного впливу, не повинні суперечити один одному);
- обмеженість переліку поточних цілей державного регуляторного впливу (різноспрямованість регуляторних заходів держави не призводить до досягнення загальної економічної та соціальної стабільності в країні);
- довготерміновість та зорієнтованість на досягнення стратегічної мети державного регуляторного впливу – стимулювання стабільних темпів економічного зростання в країні);
- маневреність (можливість коригування основного стратегічного напрямку державного впливу, залежно від зміни поточної економічної та соціальної ситуації в країні).

Серед основних форм державного регуляторного впливу, залежно від об'єкта державного регулювання, можна виокремити:

- бюджетно-податкову форму, що пов'язана з регуляторним впливом держави на розвиток національної економічної системи, шляхом: акумулювання та використання державних бюджетних фондів; формування бюджетного та податкового механізмів;
- грошово-кредитну форму, що визначається застосуванням державою (центральним банком) системи заходів, пов'язаних з регулюванням ситуації на грошовому та кредитному ринках країни;
- соціальну форму регулювання, що пов'язана з вирішенням поточних соціальних проблем суспільства, розвитком людського капіталу та покращенням якісних характеристик економічного зростання;
- структурну форму регулювання – пов'язана зі структурною перебудовою та структурними зрушеннями в країні, а також формуванням оптимальної сукупності її елементів у галузевому, регіональному, відтворювальному та інших аспектах;
- регулювання зовнішньоекономічної діяльності та валютного курсу – пов'язане з підвищенням конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому рівні, застосуванням заходів протекціонізму, стимулюванням притоку іноземних інвестицій тощо.

Одна з основних форм механізму державного регулювання ринкової економіки – *структурне регулювання економіки* – визначається як "...використання державою економічних, адміністративних і правових важелів на мікро- та макrorівнях у процесі внутрішньо- та міжгалузевого й територіаль-

ного розподілу ресурсів, регулювання ринкових умов із метою створення нових галузей, стимулювання науково-технічного прогресу, модернізації промисловості та забезпечення економічного зростання" [2, с. 511]. Отже, під державним регулюванням структурної перебудови та структурних зрушень в економіці розуміють вибір цілей та характеру структурних перетворень, визначення комплексу заходів щодо підтримки розвитку тих елементів економічної системи, які забезпечують економічне зростання.

Основною метою цієї форми регуляторної діяльності держави підвищення економічної та соціальної ефективності функціонування ринкового механізму та усунення негативних наслідків структурних криз в країні. Серед короткотермінових цілей, пов'язаних з вирішенням поточних економічних або соціальних проблем розвитку суспільства, можна виділити: покращення відтворювальних пропорцій розвитку економіки; зростання частки окремих (перспективних) галузей у матеріальній структурі ВВП; усунення територіального дисбалансу розвитку економіки країни; покращення соціальної структури. Основні напрями державного структурного регулювання можна визначити у вигляді такого переліку:

- 1) обґрунтування основної секторальної структури економіки;
- 2) запровадження стратегії економічного зростання з визначенням стратегічно важливих галузей економіки;
- 3) інвестування в масштабах всієї економіки найбільш вагомих проектів;
- 4) підтримку інноваційної діяльності.

Крім визначення стратегічних та поточних цілей державної регуляторної діяльності, механізм структурного регулювання повинен забезпечувати обґрунтування основних об'єктів впливу, вибір методів регулювання та основних інструментів (рис.). *Об'єктом регуляторного впливу держави* в умовах структурного регулювання виступають основні пропорції, що визначають національну економіку країни (відтворювальні, галузеві, територіальні, секторальні, соціальні тощо).

Методи впливу поділяють на три групи: правові методи, методи прямого (адміністративні) та опосередкованого (економічні) впливу держави на об'єкти структурного регулювання. Методи прямого впливу на формування структури національної економіки ґрунтуються на стилі державної влади та поділяються на методи дозволу, примусу та заборони.

Серед найбільш вагомих з них можна виділити:

- пряме державне інвестування програм структурної перебудови економіки;
- використання системи державних замовлень і закупок;
- реформування форм власності;
- розвиток бюджетних норм, що забезпечують спрямування державних фінансових ресурсів в окремі сфери діяльності або на розвиток окремих регіонів;
- заходи протекціонізму, стосовно руху окремих груп товарів або капіталу;
- установлення норм і правил охорони навколишнього середовища тощо;
- адміністративне регулювання рівнів та структури цін на окремі, стратегічно важливі види готової продукції.

До методів (засобів) непрямого (опосередкованого) регулювання належать:

- розроблення індикативних планів економічного та соціального розвитку країни;
- надання різноманітних податкових та кредитних пільг з диференціюванням за відповідними галузями та виробництвами, які визначені як пріоритетні;
- надання фінансової допомоги у вигляді інвестиційних надбавок, субсидій, дотацій, позичок на розвиток окремих галузей, регіонів, виробництв;
- заходи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що пов'язані зі створенням привабливого інвестиційного клімату в окремих економічних регіонах або видах діяльності;
- заходи регулювання зовнішньої торгівлі, що пов'язані зі стимулюванням експорту окремих видів товарів (експортні субсидії, дотації тощо).

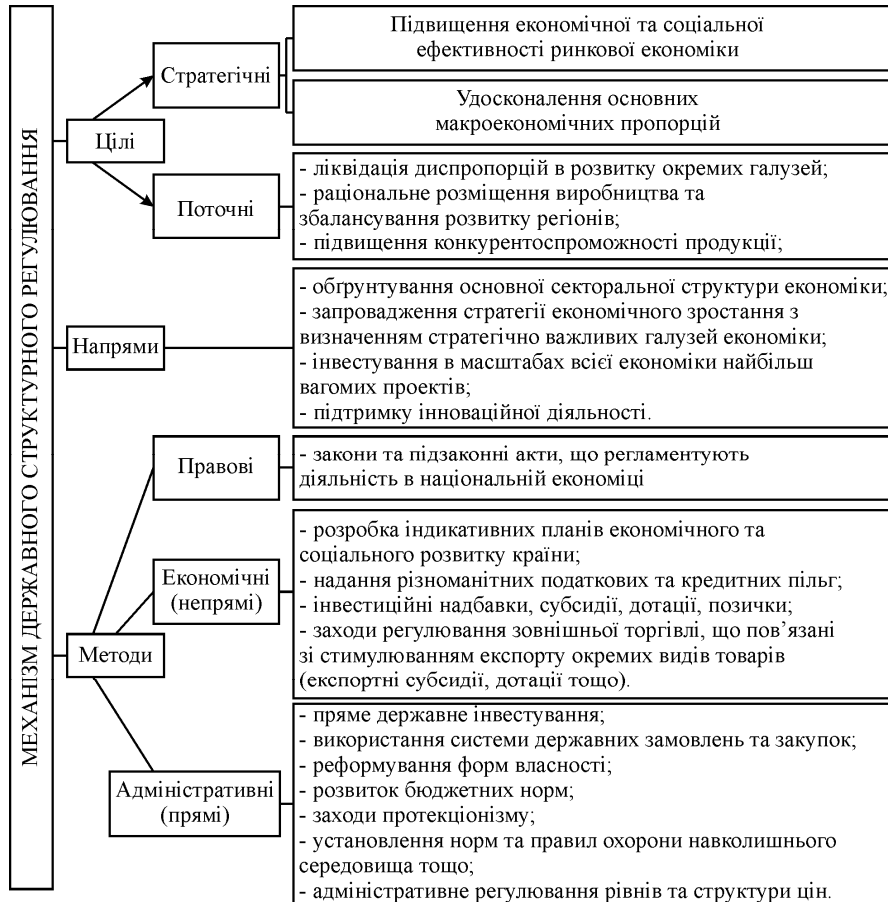

Рис. Модель механізму державного структурного регулювання

Традиційний набір інструментів державного регулювання в межах структурної політики в кожній країні доповнюється специфічними засобами та пріоритетами, відповідно до економічної ситуації та цілей соціально-економічного розвитку. Залежно від комбінування основних елементів механізму структурного регулювання, на практиці розрізняють два його типи: актив-

ний (держава застосовує інструменти прямого та опосередкованого впливу) та пасивний (держава створює правову базу для ринкового саморегулювання структури економіки).

Вибір між ними визначається поточною економічною ситуацією в країні та глибиною структурних криз – занепадом окремих галузей національної економіки, що порушує ключові загальноекономічні пропорції. Активний тип структурного регулювання ґрунтується на широкому застосуванні державного інструментарію з метою пришвидшення прогресивних структурних зрушень. Застосування цього типу є обґрунтованим для більшості постсоціалістичних країн, для розвитку яких притаманним є наявність таких негативних чинників економічного та соціального розвитку в перехідний період:

- розбалансування ситуації на товарному ринку, що ускладнюються стагфляційними процесами;
- нерозвиненість галузей і сфер діяльності, що спрямовуються на задоволення потреб населення;
- порушення принципів спеціалізації та кооперування між країнами колишнього соціалістичного табору;
- відсутність розвинутого приватного сектору та механізмів ринкової саморегуляції;
- нерозвиненість банківської та кредитної інфраструктури, ринку цінних паперів тощо.

Серед основних напрямів державного регуляторного впливу в умовах формування активного типу структурного регулювання можливим є виділення:

- стимулювання виробництва конкурентоспроможної на світовому ринку продукції;
- функціонування державного гарантованого ринку, що забезпечується державними замовленнями та державними контрактами;
- широкомасштабна інвестиційна діяльність держави в державному секторі економіки;
- зорієнтованість економічного розвитку країни на експортрозширювальний та імпортозаміщувальний варіанти економічного зростання;
- стимулювання розвитку передових національних галузей та виробництв;
- підтримка виробництв, які впроваджують ресурсощадні технології, з метою скорочення попиту на економічні ресурси;
- скорочення виробництва в депресивних галузях, тобто в галузях, де спадає ефективність споживання ресурсів або зменшується попит на продукцію.

Досягнення зазначених пріоритетних цілей може призвести до загострення ситуації на ринку праці. Під час структурної перебудови економіки зростає розмір структурного безробіття, що потребує від держави запровадження радикальних заходів із підготовки й перепідготовки висококваліфікованої робочої сили, створення нових робочих місць.

В умовах активного типу регулювання держава розробляє комплекс заходів та інструментів досягнення основних напрямів, який охоплює: заходи стратегічного та індикативного планування, програмування та прогнозування, розробку національних проектів для вирішення актуальних проблем структурної перебудови та зміни ситуації на ринку праці; податкові та кредитні інструменти, що стимулюють переливання капіталу в пріоритетні галу-

зі; заходи, що стимулюють приріст іноземних інвестицій в розвиток окремих виробництв або окремих територій; заходи, що пов'язані з концентрацією капіталу в капіталомістких напрямках структурної перебудови; інструменти заохочення ділової активності економічних суб'єктів за рахунок оптимізації структури форм власності, проведення стимулювальної податкової політики.

Пасивний тип структурного регулювання полягає у мінімізації інструментів державного впливу на процес формування ефективної структури національної економіки. Це, здебільшого, створення державою сприятливих умов для вільної конкуренції та вільного переливу капіталів і ресурсів з одних галузей, видів діяльності, регіонів до інших, під впливом механізмів ринкової саморегуляції. Отже, структурна перебудова здійснюється еволюційно, під впливом активного і постійного запровадження адекватних науково-технічної революції досягнень техніки, технології, методів господарювання, організації управління.

Основним чинником структурних змін зменшення рівня прибутковості в окремих галузях або сферах діяльності. Початкове перевищення попиту, при виготовленні конкретного виду продукції, над пропозицією призводить до зростання рівня прибутків в цій галузі проти інших. Це спричиняє переливання капіталу до галузі з боку менш прибуткових, а отже, менш привабливих для інвесторів, галузей. Розширення залучення капіталу та робочої сили, через певний проміжок часу, призводить до зростання обсягів виробництва, збалансування попиту та пропозиції на товар, а, в окремих випадках, до виникнення товарних надлишків. Ці чинники спричиняють зменшення рівня прибутковості в галузях, та переливу капіталу до інших.

Негативними моментами при застосуванні цього типу регулювання є постійні кризові ситуації на товарному ринку (дефіцитність окремих товарів та надлишок інших), а також істотні соціальні витрати суспільства. Держава впливає на економіку, її структуру лише там і тоді, коли не спрацьовують ринкові механізми: вільне ціноутворення, переливання капіталу, конкуренція тощо.

Висновки. Таким чином, формування ефективного механізму державного структурного регулювання повинно обов'язково враховувати національні особливості розвитку економіки країни. Саме тому він має свої відмінності в кожній країні.

Враховання національних особливостей та формування мобільного механізму державного структурного регулювання, що дає змогу коригувати дію основних інструментів, є важливим чинником оптимальних структурних зрушень в країні.

Література

1. Дзюбик С.Д. Механізм регулювання ринкової економіки / С.Д. Дзюбик. – К. : Вид-во ІДУС, 1995. – 66 с.
2. Экономическая энциклопедия: / за ред. Л.И. Абалкина. – М. : Изд-во "Экономика", 1999. – 1126 с.
3. Макконнелл К.Р. Экономика: принципы, проблемы и политика : пер. с англ. / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. – Изд. 11-ое, [перераб. и доп.]. – К. : Вид-во "Хагар-Демос", 1993. – 785 с.

Скирка Н.Я. К вопросу теории механизма государственного структурного регулирования в национальной экономике

Исследованы экономические функции государства, а также инструменты государственного влияния на структурное регулирование национальной экономики. Определены основные направления государственного структурного регулирования и его объекты. Предложена модель механизма государственного структурного регулирования экономики и проанализированы ее национальные особенности.

Ключевые слова: государство, государственное регулирование, структурное регулирование, механизм.

Skirka N.Ya. To the theory of the mechanism of the state of structural adjustment in the national economy.

The economic functions of the state, as well as instruments of state influence on the structural adjustment of the national economy. The main directions of the state of structural adjustment and its objects. The model of the mechanism of state regulation of the economy and structural analysis of its national characteristics.

Keywords: state, government regulation, structural regulation mechanism.

УДК 330.131.7:658:005.5

Аспір. Ю.І. Стеблецька¹ –

Львівська державна фінансова академія

SWOT-АНАЛІЗ – МЕТОД ПОПЕРЕДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ НЕБЕЗПЕК

Розглянуто теоретичні аспекти SWOT-аналізу як методу попередження фінансових небезпек. Проаналізовано інструментарій та основні етапи проведення цього методу. Наведено практичне використання SWOT-аналізу на прикладі ДП "Західний експертно-технічний центр".

Ключові слова: SWOT-аналіз, сильні сторони, слабкі сторони, ризик, управління.

Постановка проблеми. В умовах ринкового середовища та посиленої конкуренції підприємства стикаються з багатьма ризиками, які призводять до втрати фінансових ресурсів та погіршення їх діяльності. Тому, обираючи стратегію розвитку суб'єкта господарювання, потрібно враховувати моделі та методи моделювання та формування сценаріїв ризикових ситуацій. Одним з таких методів є SWOT-аналіз, адже дає змогу дослідити слабкі сторони підприємства та загрози та нейтралізувати їх за допомогою можливостей та сильних сторін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цьому питанню приділено багато уваги. Так, М.П. Мальська у своїй книзі "Організація та планування діяльності туристичних підприємств" використовує SWOT-аналіз, що підтверджує широкий спектр цього методу [3]. А Ю.В. Орловська та К.В. Макусієнко використовують цей аналіз для оцінювання слабких та сильних сторін України загалом [5].

Постановка завдання. Метою цього дослідження є ознайомлення з теоретичними аспектами та послідовністю проведення SWOT-аналізу, а також використання цього методу на практиці на прикладі державного підприємства "Західний експертно-технічний центр".

¹ Наук. керівник: проф. К.В. Васківська, д-р екон. наук – Львівська державна фінансова академія